

Göteborgs Universitet
Samhällskunskap

Varför blir flickor utsatta för digital mobbning?

Examensarbete i samhällskunskap
Höstterminen 2009
Författare: Annika Bergstrand
Handledare: Annika Bergström
Uppsatsens längd i antal ord: 9082

Titel: Varför blir flickor utsatta för digital mobbning?

Författare: Annika Bergstrand

Kurs: Examinationskurs i samhällskunskap

Omfattning: 15 högskolepoäng

Termin: Höstterminen 2009

Handledare: Annika Bergström

ABSTRACT

Bakgrund: Digital mobbning skiljer sig från traditionell mobbning då det sker i ett annat forum alltså via digitala medier. Anonymiteten bidrar till att den digitala mobbningen får ett grövre språk och en mer sårande effekt då man vågar mer i skydd bakom skärmen.

Syfte: Mitt syfte med uppsatsen handlar om att utröna vad som påverkar flickornas sätt att kommunicera genom digitala medier och hur deras strategier kan bidra till att de blir utsatta för e-mobbning.

Uppsatsen består av tre frågeställningar:

- Vad påverkar flickor i deras val av digitala kommunikationssätt?
- Hur uppfattar flickorna själva e-mobbning?
- Vilka risker föreligger att bli utsatt för kränkningar och vilka strategier används för att undvika obehagliga upplevelser?

Metod: Samtalsintervjuer med fokusgrupper har använts som metod. 8 flickor från första året på gymnasiet har intervjuats.

Resultat: Det var viktigt för flickorna att umgås med sina vänner på nätet. Även bekräftelsebehovet fick dem till att lägga ut bilder på sig själva. Makten hos det skrivna ordet hade en sårande effekt men det var den utsattes upplevelse som stod i centrum. Att lösa konflikter på nätet visade sig var vanligt förekommande genom olika digitala kanaler. Hög status var åtråvärt för flickorna och kunde också innebära en risk för att bli utsatt. Lägga ut text och bilder var också en riskfaktor för att bli utsatt för digital mobbning. Strategier som användes för att undvika elaka kommentarer var blockering och motangrepp.

Sökord: Digital mobbning, mobbning, makt, könssocialisation, anonymitet

1. Inledning.....	1
1.1 Syfte och frågeställningar.....	1
2. Tidigare forskning.....	2
2.1 Medierådet.....	2
2.2 Robert Slonje och Peter K. Smith.....	3
2.3 Qing Li.....	4
2.4 Marilyn Campell.....	4
2.5 Elza Dunkels.....	5
2.6 Problematik vid jämförelse av forskningsresultat.....	6
2.7 Gemensamma slutsatser.....	6
3. Teoretiska utgångspunkter.....	7
3.1 Maktaspekten.....	7
3.2 Könssocialisation.....	8
3.3 Mobbning.....	9
3.4 Flickors mobbning.....	9
4. Metod och Material.....	11
4.1 Metodval.....	11
4.2 Fokusgrupper.....	12
4.3 Urval.....	13
4.4 Intervjuguide.....	14
4.5 Genomförande.....	15
4.6 Analysen.....	15
4.7 Etiska aspekter.....	15
4.8 Reliabilitet och validitet.....	16
5. Analys och resultatredovisning.....	17
5.1 Respondenterna.....	17
5.2 Vad påverkar flickornas val av kommunikationssätt via digitala medier?.....	17
5.3 Flickornas uppfattning av e-mobbning.....	19
5.4 Risker och strategier för utsatthet genom digital kommunikation.....	21
6. Slutdiskussion.....	23
6.1 Lärarens roll.....	25
Litteraturförteckning.....	27

1. Inledning

Digital kommunikation erbjuder fantastiska möjligheter och är en naturlig del för många barn och unga i deras interaktion med andra. Här finns mötesplatser där man kan chatta med sina vänner, spela spel med varandra och utveckla sina förmågor i olika sociala sammanhang. Människan utvecklas genom kommunikation med andra individer och i dessa kontexter skapas en förståelse för andras erfarenheter och upplevelsevärldar.

I tonåren ingår frigörelseprocessen från föräldrar och andra vuxna som finns runt oss som en viktig del. Unga testar gränser och utvecklar sin identitet och för att inte hämma dem i den här utvecklingen till självständiga individer är det av stor betydelse att de också får en viss form av frihet. Nätet kan här fungera som en frizon för unga människor där de kan värna om sin integritet.

Det finns också en mörk baksida av den digitala kommunikation där det förekommer både kränkningar och mobbning. Att befinna sig på nätet kan innebära en riskfaktor eftersom man då verkar i ett forum för socialt samspel. Vad som är viktigt att poängtera är att det alltid är så i alla sammanhang där människor interagerar med varandra. Digital mobbning är inget unikt i sig utan det är istället en relativt ny arena där mobbning förekommer precis som exempelvis i skolan. Mobbning är ett gammalt fenomen som har uppstått i en ny skepnad via olika digitala medier. Vad som fångade mitt främsta intresse var att försöka förstå hur flickors upplevelser och erfarenheter präglar dem i deras sätt att hantera den digitala kommunikationen. Jag har lagt fokus på att utreda olika faktorer som påverkar flickors sätt att kommunicera via digitala medier och hur deras strategier kan bidra till att de blir utsatta för e-mobbning.

1.1 Syfte och frågeställningar

Mitt syfte med uppsatsen handlar om att utröna vad som påverkar flickornas sätt att kommunicera genom digitala medier och hur deras strategier kan bidra till att de blir utsatta för e-mobbning.

Uppsatsen består av tre frågeställningar:

- Vad påverkar flickor i deras val av digitala kommunikationssätt?
- Hur uppfattar flickorna själva e-mobbning?
- Vilka risker föreligger att bli utsatt för kränkningar och vilka strategier används för att undvika obehagliga upplevelser?

2. Tidigare forskning

I det här kapitlet kommer jag redogöra för olika forskningsundersökningar som gjorts och lyfta fram de resultat som är relevanta för uppsatsens syfte. Därefter följer en kort sammanfattning av den problematik som uppstår vid jämförelse av olika forskningsresultat. Avslutningsvis redovisas några gemensamma slutsatser som har kunnat dragits utifrån den tidigare forskningen.

2.1 Medierådet

När man studerar e-mobbning som fenomen är det av stor betydelse att även utforska ungas medieanvändning, eftersom den digitala användningen förutsetts för att mobbning på den arenan ska kunna äga rum. Medierådet som är en kommitté inom Regeringskansliet har gjort flera undersökningar under 2000-talet av barn och ungas mediekonsumtion, men också av deras upplevelser av medier.¹

Den senaste studien *Unga & Medier 2008* visar att Internetanvändningen ökar och att det finns en signifikant könsskillnad där 94% av flickorna använder Internet på fritiden medan motsvarande siffra för pojkar hamnar på 89%.² Flickor är dessutom i högre grad ensamma vid användningen av internet än vad pojkar är.³ Dessa resultat kan rimligtvis hänga ihop med att fler flickor blivit utsatta för e-mobbning. Dubbelt så många flickor hela 18% svarar att de blivit utsatta för digital mobbning i jämförelse med pojkar där siffran är 9%.⁴ Självklart menar jag inte att det förklarar hur det kommer sig att flickor i högre grad blir utsatta för digital mobbning utan snarare att det finns samband mellan användningen av digitala medier och e-mobbning. Om man drar en parallell till BRIS – rapporten 2009 där det visar sig att pojkarna endast utgör 23% av barn-kontakterna till BRIS under 2008⁵ och utifrån det drar slutsatsen att pojkar inte är i behov av något vuxet stöd skulle det kunna ses som lika befängt som att konstatera att flickor blir mer utsatta för e-mobbning för att de använder internet i högre utsträckning än killar.

Däremot visar Medierådets studie att högkonsumenter, som definieras med minst tre timmars användning per dag av ett specifikt medium, är mer utsatta för e-mobbning än

¹ Medierådet. *Unga & Medier 2008*. s.6. <http://www.medieradet.se>

² Ibid. s.37.

³ Ibid. s.31.

⁴ Ibid. s.45.

⁵ BRIS – rapporten 2009. s.6. <http://www.bris.se>

genomsnittet.⁶ Alltså kan man påstå att det finns ett samband mellan högfrekvent användande av digitala medier och en ökad risk för e-mobbning. Till saken hör också hur respondenterna i undersökning definierar e-mobbning, eftersom frågan även innefattar om någon varit elak mot dig. Om det rör sig om enstaka tillfällen eller sker frekvent får respondenterna själva tolka.

Ytterligare en aspekt av saken är att studien visar att flickor är mer avancerade i sin användning av både internet och mobiltelefon. Större andel flickor sms'ar, tar och skickar bilder och laddar ner musik.⁷ De chattar också i större utsträckning, är ute på olika sajter och lägger ut egna texter⁸, vilket även kan vara indikatorer för att de blir drabbade av e-mobbning i högre grad än pojkar, då de i högre grad kommunicerar genom nätet och andra digitala medier.

2.2 Robert Slonje och Peter K. Smith

Carina Näslundh lyfter i en intervju med Robert Slonje fram hans studie om både traditionell och digital mobbning *Cyberbullying: Another main type of bullying*, där elever från skolor i Göteborg medverkar.⁹ Slonje som är svensk arbetar på Goldsmiths universitet i London och har under ledning av Peter K. Smith som är professor i psykologi, utfört den här undersökningen, som precis som Medierådets undersökning, visar att det är något vanligare att flickor blivit utsatta för e-mobbning än pojkar. Vad som gör det svårt att jämföra Slonjes studie med andra undersökningar är att den handlar om de senaste tre månaderna och är därmed begränsad till en aktuell tidsperiod. Även Smiths undersökning *An investigation into cyberbullying its forms, awarness and impackt and the relationship between age, gender in cyberbulling* gjord i Storbritannien visar att flickor i större utsträckning är offer för digital mobbning.¹⁰

Ytterligare ett intressant resultat som Slonje påvisar är att 36.2% av de som varit utsatta för e-mobbning inte kunde fastställa könet på förövaren.¹¹ Alltså är anonymiteten som möjliggörs av den digitala tekniken ett stort problem för de som blir utsatta för mobbningen då man får leva i ovisshet om vem det är som utför kränkningarna. På nätet kan man använda olika alias

⁶ Medierådet. 2008.s.45.

⁷ Medierådet. 2008.s.36.

⁸ Ibid. s.39.

⁹ Näslundh, Carina. "Mobilen och Internet – mobbningsredskap och livlina för tonåringar." 2006.
<http://kollakallan.skolverket.se>

¹⁰ Ibid.

¹¹ Slonje, Robert, Smith, Peter, K. *Cyberbullying: Another main type of bullying*. 2007.s.151.
<http://www3.interscience.wiley.com>

för att dölja sin verkliga identitet och i mobilen kan man ha ett kontantkort som inte är kopplat till ens namn. Vad som rankades som den värsta formen av digital mobbning var spridning av bilder och videoklipp.¹² Här kan man dra en parallell till Medierådets undersökning som visade att det var flickor som i större utsträckning sysslade med den typen av aktiviteter, vilket skulle kunna indikera på att e-mobbning är en arena för flickor. Men samtidigt konstaterar Slonje att det var pojkar som i högre utsträckning var mobbare än flickor.¹³

2.3 Qing Li

Qing Li som är forskare i pedagogik i Calgary har gjort en studie med kanadensiska skolungdomar och hennes resultat påvisar också att flickor i högre grad, 60%, drabbas av digital mobbning.¹⁴ Även en svag majoritet av pojkarna, 52% visade sig vara mobbare, vilket också överrensstämmer med Slonjes undersökning.¹⁵

Hela 40,9% av respondenterna i Lis studie hade ingen aning om vem det var som utsatte dem för den digitala mobbningen och den höga siffran ligger nära Slonjes resultat i samma fråga. Li lyfter fram det faktum att anonymiteten underlättar för mobbaren då det kan vara svårt att ställa personen ifråga till svars när identiteten är okänd.¹⁶ Även den sidan av anonymiteten att det skrivs mer elaka saker och att det används ett grövre språk belyser Li genom att framhäva andra forskares utsagor.¹⁷

2.4 Marilyn Campell

Även Marilyn Campell som är lärare och psykolog på universitetet i Queensland i Australien bekräftar att innebörden av det skrivna ordet framstår som mer konkret än det sagda ordet och att innebörden av det skrivna ordet blir mer framträdande då det kan läsas upprepade gånger.¹⁸ Hon skriver en hel del artiklar om e-mobbning och har även gjort en egen undersökning av skolbarn i Brisbane och hävdar att det skrivna ordet har större makt i

¹² Slonje. 2007.s.153.

¹³ Ibid.

¹⁴ Qing, Li. *New bottle of old wine: A research of cyberbullying in schools*. 2005. s.7. <http://www.google.se>

¹⁵ Ibid. s.7.

¹⁶ Ibid. s.10.

¹⁷ Ibid. s.10.

¹⁸ Campell, Marilyn. *Cyber bullying: An old problem in a new guise?* 2005.s.3. <http://eprints.qut.edu.au>

jämförelse med det som sägs vid en mobbningsituation som sker ansikte mot ansikte.¹⁹ Campell menar att vid digital mobbning kan orden upplevas som mer sårande och hotfulla eftersom dess innebörd blir central då fokus ligger på exakt det som skrivs. Det är inte hennes avsikt att förringa traditionell mobbning utan att förtydliga skillnaderna mellan det sagda och det skrivna ordet.

2.5 Elza Dunkels

Elza Dunkels är lektor i pedagogiskt arbete på universitetet i Umeå. Hon har forskat om barns och ungas internetvanor och hennes avhandling *Bridging the distance: children's strategies on the internet* 2007 handlar om hur barn och unga utvecklar strategier för att hantera negativa upplevelser på nätet. I sin senaste bok *Vad gör unga på nätet* 2009 ställer hon sig mycket kritisk till överanvändningen av begreppet nätmobbning, vilket hon anser är en risk då det blir sett som något nytt och annorlunda.²⁰ Risken blir att strukturerna där mobbning ingår blir osynliga då fokus läggs på själva symptomet.

Dunkels tar upp begreppet anonymitet och hänvisar till psykologen John Suler som menar att anonymiteten gör oss mindre hämmade eftersom vi inte kan se varandra över nätet.²¹ Samtidigt påpekar Dunkels att ofta kommunicerar man med människor man redan känner och att därför är det snarare en upplevd anonymitet. Hon hävdar också, till skillnad från andra forskare som tidigare nämnts i texten, följande: ”Mobbare och offer vet i stor utsträckning vem den andra är genom att de flesta kontakter över nätet sker i miljöer där man kan identifiera andra.”²² Det är en intressant synpunkt då undersökningar visat att det är en stor andel av barn och unga som inte vet vem som utsätter dem för digital mobbning. Hennes svar på påståendet hittade jag i en c-uppsats där Dunkels har intervjuats angående nätmobbning och där hon belyser att det inte finns någon mening med mobbningen om man är anonym. ”Dels tar man inte åt sig av någon man inte känner. Sedan ger det inte samma ”kick” om man mobbar en okänd person.”²³ Det finns en poäng i det Dunkels säger samtidigt som det är svårt att bortse från när flera undersökningar pekar på att många upplever att förövaren vid digital mobbning faktiskt är anonym. Anonymitet är en kärnfråga inom forskning för nätmobbning och det är något som kommer penetreras längre fram i uppsatsen.

¹⁹ Campell. 2005 s.3.

²⁰ Dunkels, Elza. *Vad gör unga på nätet?* 2009. s.73.

²¹ Ibid. s.28.

²² Ibid. s.72.

²³ Intervju med Elza Dunkels. Jakobsson, Magdalena, Jägerung, Louise. ”Den virtuella verkligheten. En kvalitativ studie om e-mobbning.” 2008. s.30.

2.6 Problematik vid jämförelse av forskningsresultat

Svårigheter kan uppstå vid jämförelse mellan olika forskningsstudier då definitionen av begreppet digital mobbning inte alltid sammanfaller. Det som syftas är då hur forskare och respondenter tolkar upprepning och om det ens finns med som definition för begreppet e-mobbning. En del studier använder kränkning, vilket inte helt kan likställas med mobbning. Då kan även siffrorna variera kraftigt eftersom det är mer troligt att fler råkat ut för en kränkning vid användning av digitala medier än att vid upprepade tillfällen blivit utsatt för mobbning.

Vissa forskningsrapporter fokuserar på specifika medier och utelämnar därför andra som också kan orsaka variation i resultaten. Även det faktum att tidsaspekten i vissa fall spelar en stor roll. En del undersökningar har en tidsbestämd angivelse för när mobbningen ska ha inträffat medan andra sträcker sig långt tillbaka i tid. Det blir inte helt samstämmigt att jämföra siffror från en studie som handlar om man någonsin blivit utsatt för mobbning med en studie som fokuserar på en kortare tidsperiod om några få månader.

Ytterligare en aspekt är hur inriktningen av åldersgrupper varierar, vilket också försvårar jämförelser. Självklart är det intressant och viktigt att fokusera på olika åldersgrupper men det är svårt att jämföra en 10-åringers erfarenheter med en 16-åring och därför uppstår en problematik vid jämförelse av resultaten i olika undersökningar.

2.7 Gemensamma slutsatser

Trots svårigheter vid direkta jämförelser ger forskningen även gemensamma indikatorer såsom:

- De som är utsatta för mobbning på nätet är även ofta utsatta för mobbning i verkligheten. Det finns tydliga samband mellan traditionell mobbning och digital mobbning. Huvudsakligen handlar det om att mobbningen sker på en annan plattform. Alltså tekniken har skapat en ny arena och inte ett nytt fenomen.
- Den utsatte och förövaren har ofta en koppling till varandra. I de flesta fall går man på samma skola och det är också vanligt förekommande att man går i samma klass. Framförallt vet förövaren vem offret är även om det omvända inte verkar helt fastställt inom forskningsetablissemang.
- Anonymiteten man upplever genom digitala medier gör e-mobbningen hårdare och mer obetänksam. Den andra sidan av anonymitet som innebär att mobbaren skulle vara anonym är inte lika självklar. Här går helt klart meningarna isär.

3. Teoretiska utgångspunkter

Det här avsnittet presenterar de teoretiska utgångspunkter som jag valt med hänsyn till såväl syfte och frågeställningar, men också till tidigare forskningsresultat som redovisats i det tidigare kapitlet. Inledningsvis kommer maktbegreppet utifrån ett strategianalytiskt perspektiv kopplas till mobbningsituationer. Detta följs av en redogörelse för hur könssocialisationen påverkar oss människor i vår utveckling. Därefter kommer mobbningsbegreppet att redovisas och som avslutning tar jag upp vad som är specifikt för flickors mobbning.

3.1 Maktaspekten

I en definition av mobbning kan obalans i maktförhållanden konstateras som en central del. Därför har jag valt att ta med maktbegreppet för att förklara uppkomsten av olika mobbningsituationer och hur dessa situationer påverkas av flickornas agerande. Synen på maktbegreppet och dess innebörd varierar utifrån det syfte och sammanhang man har valt att studera. Själv har jag, precis som Gunilla Björk, utgått från den franska sociologens Michel Croziers strategianalys där ett av fundamenten är just maktbegreppet.²⁴ Utifrån strategianalytiskt synsätt uppstår makt i möten mellan människor.²⁵ Makt är därför inte heller överförbart till andra relationer eller andra situationer då den inte följer den enskilda människan utan är en relationsegenskap som uppstår i en viss relation i en viss situation. Makt är inte heller målet i sig utan den skapar möjligheter till ökat handlingsutrymme. Mobbningen blir då ett sätt för mobbaren att öka sitt handlingsutrymme och sin makt som kan utnyttjas för att vinna respekt av sin omgivning. Björk hävdar att det finns vissa regler vilket gör att det krävs en viss kompetens för att delta i spelet.²⁶ Vid mobbning gynnas den som använder dessa regler till sin fördel och som skapar nya regler om det behovet uppstår. Den utsatte däremot har svårigheter med att spela nyanserat och uppträder på ett förutsägbart sätt. Beteenden som blir inkompetensförklarande i spelet om makt.

En annan intressant aspekt är hur en jämställd relation lätt kan ändras på nätet då förutsättningarna ändras för varje ny situation. Även omvända förhållanden har påvisats då man umgås som jämbördiga på nätet men att det finns en maktaspekt med och spökar i exempelvis skolsituationen. För att belysa det hela med ett exempel skulle en situation kunna vara att två flickor som träffas och umgås på nätet i en jämbördig relation av en händelse

²⁴ Björk, O, Gunilla. *Mobbning – en fråga om makt?* 1999. s.35.

²⁵ Ibid. s.41.

²⁶ Ibid. s.43.

träffas i den gemensamma skolan, där den ena flickan som är mer populär och ett år äldre har införskaffat sig en högre status. I den situationen kanske inte hon med högre status är intresserad av att visa sina kompisar att hon umgås med en med lägre status, för att de kan se det som en svaghet och använda sig av den resursen för att själva stiga i graderna inom gänget. Då ser relationen helt annorlunda ut och en obalans i maktförhållandet har skapats. Strategianalysen kan med fördel användas för att belysa människans frihet.²⁷ Individen besitter en frihet att välja men begränsas av sina förutsättningar och de svårigheter som finns med att förutse konsekvenserna av människans handlande. Den utsatta ska därför inte bara ses som ett offer utan innehar själv möjligheter till att ändra sitt agerande precis som förövaren. Alla inblandade parter både barn som vuxen har ansvar och möjligheter att förändra en mobbningsituation.

3.2 Könssocialisation

Genom att ta med könssocialisation som en aspekt vill jag förklara hur den inverkar på flickors beteende och till viss del präglar deras handlingar. Anthony Giddens poängterar vikten av att i viss mån förhålla sig kritisk till könsrollssynsättet men framhäver samtidigt att ”många studier visat att könsidentiteten i viss utsträckning faktiskt är en följd av social påverkan.”²⁸ I människors identitetsskapande ingår kön som en viktig beståndsdel och könssocialisation ”innebär att barnen tillägnar sig könsrollsnormer, det vill säga motiv, värderingar och beteendemönster som anses passande för respektive kön i den kultur där barnen växer upp.”²⁹ Här känns även passande att belysa det faktum att barn inte bör ses som passiva som automatiskt och oreflekterat tar efter sin omgivning utan att de själva tar ställning till den inläring som sker i olika sociala sammanhang.

Det har också visat sig svårt för föräldrar att i sin uppfostran försöka bryta med existerande könsrollsmönster då de finns i omgivningen som också är med och präglar barnens utveckling.³⁰ Vänner, skola och släktingar är exempel på socialisationsagenter som påverkar oss individer genom hela vårt liv och inte bara under vår uppväxt.

²⁷ Björk. 1999. s.36.

²⁸ Giddens, Anthony. *Sociologi*. 2007. s.372.

²⁹ Evenshaug, Oddbjörn, Hallen, Dag. *Barn och ungdomspsykologi*. 2002. s.283.

³⁰ Giddens. 2007. s.169.

3.3 Mobbning

Det finns en hel del forskning kring mobbning som i första hand har fokuserat på mobbning i skolan och på arbetsplatsen. Den svenske forskaren Dan Olweus har haft och har fortfarande ett betydande inflytande på forskningsområdet då han som pionjär inom fältet för mobbning i skolan dragit upp riktlinjerna för den empiriska dokumentationen.³¹ Ytterligare orsaker för att tillskriva honom egenskapen pionjär är "[...] att hans teoretiska resonemang både erbjuder förklaringar till problemet och anvisningar till att åtgärda det."³² Då Olweus dels i princip kan ses som en obestridd nestor som både präglar och har präglat forskningen inom fältet för mobbning³³ och dels då många forskare tagit fasta på hans definition³⁴ har jag därav själv valt att lyfta fram hans definition av mobbning. "Det är mobbning när en eller flera individer, upprepade gånger och över en tid blir utsatta för negativa handlingar från en eller flera individer."³⁵ Med negativa handlingar menar Olweus att man utsetts för skada eller obehag och det kan delas in i tre kategorier för ge begreppet en mer omfattande innebörd.

- Verbalt som innebär att man exempelvis säger elaka saker eller hotar någon. Man kan också snacka skit om någon eller sprida ut rykten om någon.
- Fysiskt är då man exempelvis håller fast någon eller sparkar och slår mot någons vilja.
- Gester kan användas för att såra någon genom att exempelvis himla med ögonen eller att man vänder sig bort från någon med avsikt att frysa ut eller isolera den individen.

Vad som här bör nämnas är att Olweus framhäver vikten av en obalans i styrkeförhållande för att det ska ses som mobbning, vilket innebär att förövaren är psykiskt eller fysiskt starkare än den som bli utsatt. Olweus ser det som lämpligt att skilja mellan "[...] direkt mobbning – med öppna angrepp på offret – och indirekt mobbning i form av social isolering och utfrysning."³⁶

3.4 Flickors mobbning

Flickor utövar indirekt mobbning i större utsträckning i jämförelse med pojkar och det finns forskare som hävdar att flickor använder sig av en annan typ av aggression till skillnad mot pojkar.³⁷ Relationell aggression kan den omnämnas som och det innebär att flickor med hjälp av olika dolda strategier försöker förstöra kompisrelationer. Det finns många olika

³¹ Eriksson, Björn m.fl. *Skolan – en arena för mobbning*. 2002. s.13.

³² Ibid. s.38.

³³ Ibid. s.18.

³⁴ Ibid. s.41.

³⁵ Olweus, Dan. *Mobbning Vad vet vi och vad kan vi göra*. 1986. s.8.

³⁶ Ibid. s.9.

³⁷ Eriksson m.fl. 2002. s.61.

tillvägagångssätt men för att belysa några exempel kan skvallra, ryktesspridning och utfrysning nämnas. Syftet är att skada andras relationer och känslor för att själva skapa nära vänskapsrelationer genom den uppmärksamhet flickorna tillägnas. Grupptillhörighet är en viktig ingrediens för flickors självkänsla som stärks genom att de blir sedda och känner sig betydelsefulla. Att exempelvis sitta inne med hemlig information och att sprida den genom skvaller eller rykten ger också makt då den personen får odelad uppmärksamhet av de andra gruppmedlemmarna. Rädslan för att själv hamna ute i kylan gör att man deltar i spelet även om man tycker synd om den personen som blir utfrost.

Flickors mobbning är ofta mer utstuderad och sofistikerad. Flickors förmåga att blixtnabbt skifta ansiktsuttryck och deras ofta höga sociala kompetens gör det möjligt för dem att dölja sin mobbning.³⁸ De manipulerar sin omgivning med sitt charmerande beteende och vet precis vad de ska säga så att ingen vuxen anar vad som sker bakom kulisserna. Mobbningen sker i det dolda genom att mobbarna tydligt visar den utsatte med olika gester och grimaser att hon är utanför gemenskapen. Det kan handla om markeringar som att vända den utsatta ryggen till, höja på ögonbrynen, viska med varandra samtidigt som man slänger elaka blickar mot den utsatte. Eftersom flickor ofta är väl insatta i de vuxnas spelregler sker mobbningen bakom deras ryggar när de inte ser samtidigt som de uppträder på ett gulligt och trevligt när exempelvis läraren är med. Vad man inte får glömma bort vid den här typen av antaganden är att det är en fråga om generella slutsatser och att alla beteenden finns representerade bland bägge könen. Min poäng med att lyfta fram könsskillnader handlar om att uppmärksamma dem för att i sin tur försöka förstå dem.

³⁸ Höistad, Gunnar. *Mobbning och människovärde*. 2002. s.87-92.

4. Metod och Material

Mitt metod och material kapital fyller den funktionen att det tydligt redogör för mina val av såväl metod, urval och genomförande samt motiverar dessa val.

4.1 Metodval

När man väljer en lämplig metod eller verktyg, som Kvale benämner det som, till en studie utgår man ifrån undersökningens forskningsfråga.³⁹ Då min ansats är att försöka förklara vad som påverkar flickors sätt att kommunicera via digitala medier och hur deras strategier kan bidra till att de blir utsatta för e-mobbning har jag valt att göra en kvalitativ studie. Vid en kvalitativ undersökning söker man en djupare förståelse inom ett visst område. Däremot får man inte fram samma bredd och inte heller samma generaliserbarhet i sina resultat som en kvantitativ undersökningsmetod genererar. Det är dock inte heller mitt syfte med den här uppsatsen, då mitt fokus vilar på att få förståelse för hur olika flickors upplevelser och erfarenheter präglar dem i deras sätt att hantera den digitala kommunikationen och dess konsekvenser.

Utifrån det perspektivet valde jag att använda mig av samtalsintervjuer. Valet grundar sig på det som författarna till *Metodpraktikan* lyfter fram nämligen: ”den möjlighet till samspel – interaktion – mellan forskare och intervjuperson som samtalssituationen innebär.”⁴⁰ Då samtalsintervjun är av en halvstrukturerad karaktär finns det även en viss öppenhet som ger utrymme för flexibilitet. Kvale framhäver möjligheten till förändringar av frågorna under intervjuens gång inom ramen för intervjufrågornas form och ordningsföljd.⁴¹ Det kunde jag med fördel använda mig av under intervjusituationerna, eftersom jag valt fokusgrupper och då handlar det främst om att lyfta fram gruppens tankegångar på ett djupare plan. För att lyckas med det gäller det att få gruppmedlemmarna att känna sig avslappnade och skapa en frihet där alla får komma till tals. Ytterligare en viktig aspekt är att få samtalen att flyta och då man inte styrs av fastliggande ramar och har möjlighet att följa upp intressanta tankegångar utan att behöva avbryta deltagarna skapas en behaglig intervjusituation. Jag kommer under nästa rubrik i det här kapitlet närmare förklara funktionen av fokusgrupper och där även motivera

³⁹ Kvale, Steinar. *Den kvalitativa forskningsintervjun*. 1997. s.69.

⁴⁰ Esaiisson, Peter m.fl. *Metodpraktikan*. 2003. s.279.

⁴¹ Kvale. 1997. s.117.

mitt val. Forskaren har enligt Kvale dessutom handlingsfrihet att följa upp respondenternas svar om behov för kompletterande frågor uppstår.⁴²

I utformandet av min intervjuundersökning har jag valt att använda mig av Kvales sju stadier.⁴³ Stegen har för mig fungerat som en struktur och följer genom hela uppsatsen från starten av den ursprungliga idén till att mynna ut i den färdiga slutrapporten. Det första stadiet *tematisering* sker innan själva intervjufasen och det är här man utvecklar sina idéer till undersökningens syfte. Man beskriver även ämnet för studien. Efter det följer *planering* där man genom att ställa sig frågor utvärderar vilken kunskap som behövs för att genomföra undersökningen. Här gäller det att i sin planering ta alla de sju stadierna i beaktning. *Intervju* som är tredje stadiet innefattar genomförandet av intervjuerna utifrån en intervjuguide, vilket jag utförligare kommer ta upp under rubriken, Intervjuguide. I det fjärde stadiet *utskrift* skrivs det empiriska materialet ner och förbereds för analys. Det är här en överföring från talspråk till skriftspråk sker. Naturligt följs det steget av *analys* och analysen görs utifrån uppsatsens syfte och ämne. Sjätte stadiet är *verifiering* och här fastställer man intervjuresultatens generaliserbarhet, reliabilitet och validitet, som jag också problematiserar under samma rubrik som begreppen. Sista stadiet är *rapportering* alltså den slutgiltiga uppsatsen där resultaten av undersökningen visas såväl som syfte, teorier och metod.

4.2 Fokusgrupper

En av de främsta anledningarna till mitt beslut att använda mig av fokusgrupper var utifrån ämnets känsliga karaktär.⁴⁴ Det kan vara svårt att tala om e-mobbning generellt men det kan också vara extra känsligt om någon av gruppmedlemmarna varit utsatt eller utsatt andra för digital mobbning. Oansett bakgrunden till varför ämnen upplevs som känsliga kan gruppmedlemmarna finna stöd i varandra, vilket i sin tur kan leda till att de lättare öppnar sig.⁴⁵ Även det omvända förhållandet är fullt möjligt då deltagarna istället kan känna sig hämmade av varandra. Då fyller samtalsledaren en viktig funktion genom att försöka känna av stämningarna i gruppen och få alla att känna sig bekväma i situationen.

I en grupp behöver inte heller medlemmarna känna sig utlämnade till en intervjuare utan poängen med fokusgrupper är lyfta fram vad deltagarna tillsammans tänker kring ett fenomen. Ytterligare en fördel med fokusgrupper är att intervjuarens styrande roll försvinner och det är

⁴² Kvale. 1997.s.117.

⁴³ Kvale. 1997 s.85.

⁴⁴ Esaisson. 2003. s.346.

⁴⁵ Ibid.

därför lättare att skapa ett naturligt samtal där alla deltagare får komma till tals. När man som vuxen intervjuar barn och unga människor ska man tänka på att det redan från början finns en viss distans etablerad. Därför är fokusgrupper en bra arbetsmetod då det centrala för intervjun är samtalet mellan deltagarna. I gruppen skapas en inbördes dynamik där reflektioner alstras fram genom att påståenden och frågor frodas fram mellan deltagarna.⁴⁶

Min intervjuguide bestod av tre teman vilket ofta är färre än vad som hinns med vid enskilda samtalsintervjuer. Men det är också försvarbart då det ofta är brukligt med färre teman när man arbetar med fokusgrupper som verktyg eftersom ”varje tema i gengäld får bredare belysning.”⁴⁷ Fokusgrupper frambringar fler perspektiv på olika frågor vilket ger en djuphet för temat. Däremot får man inte samma bredd som enskilda intervjuer erbjuder.

Andra svårigheter för samtalsledaren av en fokusgrupp kan istället vara delvis avsaknad av kontroll över intervjusituationen som kan leda till ”en relativt kaotisk datainsamling och svårigheter att systematiskt analysera alla åsikter som korsar varandra.”⁴⁸ Det var inget jag själv upplevde men det är alltid av värde att sätta sig in både i fördelarna och nackdelarna av en metod så man vet vad man kan förvänta sig.

Ytterligare dilemman som kan uppstå är att jag som ansvarig för undersökning inte kan garantera för tystnadsplikten då det är flera respondenter inblandade finns möjligheten att deltagarna sprider informationen vidare.⁴⁹ Förhoppningsvis respekterade gruppmedlemmarna varandras åsikter och har bevarat de som sagts för sig själva. Det är inget som framkommit till mig men man kan som sagt aldrig vara helt säker.

Ytterligare en nackdel med fokusgrupper som jag tänkte lyfta fram är att man inte kan dra några generella slutsatser utifrån vissa grupper. Men mitt syfte var att synliggöra flickors tankegångar och öka min förståelse av deras resonemang. Jag har heller inte valt en stereotyp grupp av flickor, vilket jag går närmare in på nedan under rubriken, Urval.

4.3 Urval

Kriterier för mitt urval grundar sig på kön och ålder. Då min målsättning var att studera flickors synsätt och deras erfarenheter valde jag att använda mig av frivilliga respondenter indelade i två grupper med fyra flickor i varje grupp. Det väsentliga vid urvalet av deltagare var att undvika kompispäng för att därmed försöka uppnå en större spridning av olika synsätt.

⁴⁶ Esaiisson. 2003. s.346.

⁴⁷ Ibid.

⁴⁸ Kvale. 1997. s.97.

⁴⁹ Esaiisson. 2003. s.347.

En grupp av individer som frekvent umgås i nära relationer påverkas mer av varandra och det kan då uppstå gruppsyck, vilket kan hämma personer att våga stå för åsikter som skiljer sig ifrån gruppens. Jag har valt att använda mig av två olika skolor en kommunal och en friskola för att se om skolan skulle betydelse för resultaten. Båda skolorna består av ett brett urval av elever och kan ses som goda representanter för min undersökning. Fördomar om att friskolor skulle vara mer toppresterande än kommunala skolor kan man bortse från i det här urvalet då exempelvis den här friskolan arbetar mycket med studiemotivation, vilket indikerar att eleverna behöver hjälp och stöd i sin undervisning.

Jag valde att använda mig av flickor som gick första året på gymnasiet runt 16 års ålder. Kritik som kan riktas mot valet av åldersgrupp är att forskning om e-mobbning pekar på att mobbningen avtar vid gymnasieåldern i jämförelse med tidigare åldrar. Men mitt fokus var inte heller att i första hand intervjua mobbare eller mobbningsoffer utan flickor i största allmänhet. Min tanke var att man är lite mer mogen generellt sett när man börjar på gymnasiet och dessutom har man mer erfarenhet, vilket jag ser som användbart för min studie. Identitetsskapandet har även nått lite längre och jag ansåg att det därför kunde underlätta vid reflektioner kring könsroller och maktpositioner.

4.4 Intervjuguide

Med syfte och frågeställningar som grogrund och under inläsningsfasen av tidigare forskning och de olika teoridelarna har en intervjuguide utkristalliserat sig. Jag har utformat tre teman vars intention är att ge svar på undersökningens syfte. Utifrån dessa tre teman har jag utvecklat underfrågor som fungerar som intervjufrågor. Precis som Kvale poängterar bör intervjufrågorna ”vara lätta att förstå, korta och befriade från akademisk jargong.”⁵⁰ Avsikten med intervjuguiden är att den dels ska fungera tematiskt alltså ha relevans för uppsatsens ämne. Dels ska den också få samtalet att flyta på och motivera respondenterna att berätta om sina erfarenheter.⁵¹ Intervjuguiden ger också en struktur för innehållet och ordningsföljen vid genomförandet av intervjun.

Mitt första tema handlar om vilka faktorer som påverkar flickornas val av kommunikationssätt via digitala medier. Tema nummer två tar upp flickornas egna upplevelser och erfarenheter av e-mobbning. Tredje temat omfattas av vilka risker som finns med att använda digitala medier som kommunikationsmedel och vilka strategier flickor

⁵⁰ Kvale. 1997. s.122.

⁵¹ Ibid. s.121-122.

utvecklat för att undvika obehagliga upplevelser. Intervjuguiden som helhet ligger även med som bilaga i uppsatsen.

4.5 Genomförande

Innan genomförandet av intervjuerna skickade jag ett informationsbrev via e-post till de berörda klassernas lärare där jag presenterade min undersökning och dess syfte. Mejlet innehöll också Vetenskaps rådets forskningsetiska principer⁵² så att lärarna i sin tur kunde informera eleverna men även vidarebefodra ett exemplar till respektive rektor.

Därefter åkte jag på avtalad tid ut till skolorna och besökte de utvalda klasserna för att återigen informera eleverna om undersökningen, de etiska principerna samt för att få deras samtycke till att delta i intervjun. Intervjuerna spelade jag in för att underlätta vid analysarbetet och för att kunna koncentrera mig på intervjun. Inga bortfall av de tänkta intervjupersonerna inträffade utan fokusgrupperna bestod av de fyra flickorna som var utvalda från början. För att slippa bli störda av andra elever på skolan fick jag låna klassrum på båda skolorna och jag eftersträvade också likvärdiga intervjusituationer vid de båda intervjutillfällena i den mån det var möjligt. Samtalen skilde sig inte i stort mellan de bägge grupperna utan flöt på utan några större hinder.

4.6 Analysen

Första steget är att omförvandla det inspelade materialet till text för att förbereda för analysarbetet. När man transkriberar går man från talspråk till skriftspråk och det är därför av stor vikt att vara noggrann och lyhörd för att inte missa nyanser i samtalet som senare i analysarbetet kan ha avgörande betydelse. Jag hade strukturerat min intervjuguide utifrån tre övergripande teman vilka jag även använde mig av i mitt analysarbete.

4.7 Etiska aspekter

Vid forskning som rör människor bör man ta etiska frågor i beaktning. Jag har valt att förhålla mig till och redovisa för Vetenskapsrådets forskningsetiska principer som består av fyra huvudkrav.⁵³ Det första är *informationskravet* som innebär att forskaren har skyldighet att informera om undersökningens syfte och tillvägagångssätt. Man ska också upplysa om att

⁵² Esaisson. 2003. Appendix. s.441-448.

⁵³ Ibid.

deltagandet är av frivillig karaktär och att man har rätt att när som helst avbryta sin medverkan utan påtryckningar eller påverkan ifrån forskaren. *Samtyckekravet* innefattar deltagarnas rättighet till att själva välja om de vill medverka i studien eller inte. Tredje kravet är *konfidentialitetskravet* som går ut på att skydda de inblandades integritet och garantera dem anonymitet så att inte deras identitet går att röja. Obehöriga ska inte heller kunna ta del av personuppgifter som ska förvaras på ett säkert sätt så det inte inträffar. Till slut är det *nyttjandekravet* som betyder att det insamlade materialet endast får användas i forskningssyfte. Alla dessa krav tog jag hänsyn till i min undersökning då jag dels beskrev dem i informationsbrevet via e-post till ansvarig lärare och dels tog jag upp dem vid mina besök hos klasserna. Även vid intervjutillfället påminde jag deltagarna om deras rättigheter. Jag följde också Vetenskapsrådets rekommendation och erbjöd eleverna att ta del av den färdiga uppsatsen och lovade skicka den via länk till deltagarna.

4.8 Reliabilitet och validitet

Dessa båda begrepp härstammar främst ifrån den kvantitativa forskningen och går inte helt att använda på samma sätt inom den kvalitativa. Reliabilitet inom den kvantitativa forskningen handlar om att använda mätinstrument på samma sätt vid varje ny undersökning. Intervjuguiden kan fungera som ett mätinstrument för min studie där jag efter bästa förmåga har försökt ställa klara och tydliga frågor. Eftersträvansvärt har också varit att undvika ledande frågor. För att försöka skapa ett förtroende hos läsaren har jag noga redogjort för mitt genomförande av undersökning och hoppas därmed ha uppnått en god reliabilitet.

Validitet står för undersökningens trovärdighet. Att man mäter det man avser att mäta är viktigt. Genom att mina frågeställningar har fungerat som teman i min intervjuguide och varit grunden för valet av mina teoretiska utgångspunkter har jag haft som ambition att uppnå hög validitet. Validering har även skett då mina resultat har bekräftats av tidigare forskningsresultat. Däremot gör jag inga anspråk på generaliserbarhet av min undersökning då den vilar på åtta respondenter, vilket är ett för litet antal för att kunna dra några generella slutsatser.

5. Analys och resultatredovisning

Mitt syfte med uppsatsen handlar om att utröna vad som påverkar flickornas sätt att kommunicera genom digitala medier och hur deras strategier kan bidra till att de blir utsatta för e-mobbning. Då jag utgår ifrån flickors egna upplevelser och erfarenheter och hur det präglar dem i deras sätt att hantera den digitala kommunikationen har jag valt, som tidigare nämnts i metodkapitlet, att använda mig av intervjuer. Uppsatsen består av tre frågeställningar, vad som påverkar flickor i deras val av digitala kommunikationssätt, hur de själva uppfattar e-mobbning och vilka risker som föreligger att bli utsatt för kränkningar och vilka strategier som används för att undvika obehagliga upplevelser. Dessa frågor fungerar också som teman i redovisningen av analysen. Respondenternas svar har analyserats utifrån de teoretiska utgångspunkterna och beläggs även med resultat utifrån den tidigare forskningen.

5.1 Respondenterna

Två fokusgrupper har använts i studien och eftersom inte deras svar skiljer sig väsentligt mellan grupperna har jag valt att redovisa dem tillsammans. För att skydda respondenternas identitet har jag figurerat deras namn och i första gruppen som går i friskola ingår Kajsa, Amanda, Sara och Josefin. Den andra gruppen som går i en kommunal skola består av Karin, Maria, Nina och Lisa.

5.2 Vad påverkar flickornas val av kommunikationssätt via digitala medier?

Intervjuerna startade med en diskussion kring vad man använder olika medier till och det visade sig att tjejerna i första hand umgås med sina vänner. Inte helt oväntat sker detta via chat vilket just betyder att snacka.⁵⁴ Det är även det resultat som Medierådets undersökning visade nämligen att barn och unga generellt chattar med vänner de redan känner genom olika kompisprogram.⁵⁵ Vänner är en viktig socialisationsagent, allra helst i frigörelseprocessen som sker under puberteten eller könsmodnaden, där ungdomar testar de gränser som föräldrarna och andra auktoriteter har satt upp.⁵⁶ Genom att kommunicera med sina vänner skapar man sin identitet som påverkas av andras sätt att se på saker och ting. I dessa sociala

⁵⁴ Dunkels. 2009. s.13.

⁵⁵ Medierådet. 2008. s.39.

⁵⁶ Evenshaug, Hallen. 2001. s.314.

kontexter som chatten erbjuder präglas vårt beteende av vad andra tycker och tänker. Om alla ens vänner befinner sig på den digitala arenan är det av oerhörd stor betydelse för vår utveckling att själva verka inom det forumet för att inte bli isolerade och hamna utanför.

Även andra sajter som olika typer av communitys, alltså mötesplatser på nätet, är viktiga kommunikationssätt för flickorna. Kajsa belyste det genom att säga *”man vill ju liksom inte missa nåt och om jag inte själv berättar om mig själv tycker ju folk att jag är astråkgig.”* Det är av stor betydelse för tjejerna att hålla sig uppdaterad med vad som händer i deras vänkrets. Samtidigt ställer det motkrav på att de själva får hålla sina hemsidor och bloggar uppdaterad med information om det som händer i deras egna liv.

Både Lisa och Karin tyckte det handlade om att få bekräftelse. För några år sedan hade de lagt ut bilder av sig själva i bikini på sidan Snyggast där andra får bedöma bilderna och kommentera deras utseende, vilket för deras del handlade om att få uppmärksamhet och därmed tillgodose sitt bekräftelsebehov. Det grundar sig också i att unga under tonårstiden förstärker sina feminina respektive maskulina sidor.⁵⁷ När flickorna som i det här fallet lägger ut utmanande bilder där deras kroppar exponeras på nätet bejakar de sin feminina sida. Faktum är att de tydliggör könsskillnaderna genom att anpassa sig till de traditionella könsrollerna om hur en kvinna ska se ut och ger därmed efter för det ökade tryck som är mer påtagligt under den här perioden i livet.⁵⁸ Könssocialisation är en anpassning till samhällets normer för hur man exempelvis ska uppfatta en kvinna och vad som anses som kvinnligt är därmed kulturellt betingat.

På frågan om de trodde att det fanns olika behov för tjejer och killar gick åsikterna isär. Flertalet av flickorna tyckte inte man kunde dra några sådana generella slutsatser utifrån kön. Nina tyckte att *”det är bara sånt där vad heter det nu igen (tankepaus) jo stereotyper att det skulle skilja så mycket på tjejer och killar. Det handlar nog mer om typ hur man är som person.”* Hon har en viktig poäng för de flesta av våra könsstereotypa uppfattningar vilar just på våra kulturella myter såsom exempelvis att kvinnor skulle vara mer sociala och påverkbara.⁵⁹ Inget av detta har heller kunnat få något stöd från forskningen. *”Trots det kan stereotypa föreställningar om de två könen personlighetsdrag och beteende ligga så djupt förankrade i det kollektiva medvetandet att de gör sig gällande och kommer i uttryck i exempelvis de ungas yrkesval.”*⁶⁰

⁵⁷ Evenshaug, Hallen. 2001. s.287.

⁵⁸ Ibid.

⁵⁹ Ibid. s.284.

⁶⁰ Ibid. s.287.

Amanda däremot var helt övertygad om att tjejer hade ett större behov av att prata om sina känslor. Hon ansåg att det är mer naturligt och därför lättare för flickor att uttrycka sina känslor i ord. Vissa undersökningar pekar också på att flickor i jämförelse med pojkar är mer expressiva och emotionella.⁶¹ Om dessa karaktärsdrag då ses som mer feminina blir de mer eftersträvansvärda av unga kvinnor då det i tonåren sker en förstärkning av kön och könsroller. Medan pojkar istället undviker den typen av karaktärsdrag för att slippa bli till åtlöje för att uppvisa feminina sidor.

5.3 Flickornas uppfattning av e-mobbning

Det var en relativt stor spridning av flickornas egna erfarenheter och upplevelser av mobbning. Nina berättade att när hon gick i sjunde klass hade hon blivit utfryst av några av flickorna i hennes klass både på nätet och i skolan. Det hela började med att hon hade blivit ovän med en av de populäraste flickorna i gänget för att Nina hade kysst en kille som den andra tjejen var kär i, utan att hon visste om det. Flickan ifråga blev sur och började skriva massor av elaka saker om henne på Lunarstorm och fick med sig de andra tjejerna. *”Värst var att läsa om hur ful och äcklig de tyckte jag var. Orden finns hela tiden kvar, de gör ont på ett annat sätt. Mer ont. Det blir jobbigare.”* Ninas upplevelser styrker det som Campell belyser i sin forskning nämligen makten hos det skrivna ordet.⁶² Det skrivna ordet är mer konkret och går att läsa upprepade gånger, vilket förstärker den sårande effekten framhäver Campell och det var även så som Nina kände det.

Flera av flickorna hade själva varit inblandade i olika konflikter som hade trappats upp på internet, men som inte hade fått så förödande konsekvenser som för Nina. Flickorna var relativt överens om att flickor i större utsträckning än pojkar använder nätet för att lösa sina konflikter, vilket ofta i sin tur leder till att de förvärras. Amanda tyckte att *”det är så typiskt tjejer att hela tiden ska de hålla på och snacka skit bakom ryggen på folk. Killar är mycket mer raka och säger vad de tycker rätt ut utan en massa dramatik.”* Enochsson menar att det både är på gott och ont att man blir modigare framför skärmen och vågar säga mer.⁶³ Å ena sidan kan det vara lättare att säga förlåt med skärmen som skydd utan att behöva se den andra i ögonen. Å andra sidan kan konflikten lätt trappas upp när man använder sig av ett grövre och mer hotfullt språk eftersom man känner sig mer säker bakom datorn och slipper stå

⁶¹ Evenshaug, Hallen. 2001. s.284.

⁶² Campell. 2005.

⁶³ Enochsson, AnnBritt. *Internet-sökningens didaktik*. 2007. s.117.

ansikte mot ansikte med den man är taskig emot. Om man säger elaka saker som man i efterhand ångrar kan det vara svårt att ta tillbaka beroende av hur den andra har uppfattat det. De skrivna orden är inte heller alltid uttraderade utan kan finnas sparade, vilket gör att man inte kan komma undan från det man sagt när det finns svart på vitt.

Diskussionen kring skillnader mellan traditionell mobbning och e-mobbning handlade i huvudsak om vad som inte går att göra på nätet respektive om man möts ansikte mot ansikte. Flickorna var eniga om att det inte var möjligt att utsätta någon för fysisk mobbning på nätet utan att det endast kan förekomma i ett forum där man möts ansikte mot ansikte. Däremot uppstod intressanta samtal angående anonymitet, vilket då endast kan förekomma genom digitala medier såsom att exempelvis använda sig av ett alias eller ett kontantkort utan koppling till en användare. Några av flickorna menade att man efter nätgemenskapernas norm och chattens standardfråga alltid uppger ASL, det vill säga age, sex and location. Visserligen finns möjlighet till att ändra sin identitet efter behag men de kunde inte förstå poängen med att vara anonym om syftet var att mobba någon. Även om förövaren blir blockad av den utsatte och hela tiden skapar nya alias och fortsätter att kränka var deras övertygelse att man ändå visste vem eller vilka de var som mobbade. De ansåg att de som mobbar inte uppnår någon tillfredsställelse genom att vara anonym. Det finns det även forskare som hävdar.⁶⁴

Forskning har även visat att det finns starka samband mellan traditionell mobbning och e-mobbning, att den som mobbas blir det både genom digitala medier och ansikte mot ansikte.⁶⁵ Det faktum bekräftas av Ninas utsaga.

Om man ser det utifrån ett strategianalytiskt perspektiv kan det vara en fördel för den som mobbar anonymt då den personen hamnar i ett överläge gentemot den som blir utsatt.⁶⁶ Anonymitet kan användas som en resurs i spelet för att vinna handlingsutrymme och därmed mer makt. Vissa undersökningar har också visat att det är många som blir utsatta för mobbning anonymt.⁶⁷ Frågan är om förövaren tror att man är anonym eller om det är den utsattes upplevelser som står i fokus? För de som mobbar kanske tror att den som blir utsatt vet vem förövaren är även om man använder sig av olika alias. Syftet med mobbningen kanske inte i första hand handlar om att vara anonym utan genom att utnyttja flera alias förstärker man mobbningen då den utsatte får en känsla av att det är många som mobbar. Man

⁶⁴ Se exempelvis Dunkels. 2009.

⁶⁵ Se exempelvis Enochsson. 2007.

⁶⁶ Björk. 1999.

⁶⁷ Se exempelvis Slonje. 2007.

kan se det som en fördel för den som mobbar då den personen kan ge intryck av att det handlar om flera inblandade.

Det kan också handla om hur respondenterna tolkat frågan i olika studier. Om man exempelvis inte är helt säker på vem eller vilka det är och inte vågar förlita sig på sina instinkter kanske man väljer att svara att man inte vet eftersom man är osäker.

5.4 Risker och strategier för utsatthet genom digital kommunikation

I diskussionen kring hur man uppnår status på nätet menade Lisa att det handlade om hur länge man varit medlem på en sida, vilket även bekräftas av Erlandsson.⁶⁸ Han poängterar att man genom ett längre medlemskap uppnår olika privilegier i jämförelse med nya medlemmar. Statusen skapar också en bättre maktposition då man kan tilldelas olika ledarroller.

Flera av de andra flickorna påpekade också vikten av att hålla sina olika forum på nätet uppdaterade. Att ständigt göra nya inlägg på exempelvis sina bloggar eller att lägga ut nya texter och bilder på de olika communitys där de var medlemmar genererade status ansåg de.

Men även strävan efter status har sina risker. Josefin tog upp ett exempel som hennes kompis råkat ut för på sin modeblogg där hon varje dag lade ut bilder på vad hon hade på sig och gav stylingstips. Plötsligt en dag började det komma in massor av kränkande kommentarer om hennes utseende. Hon blev självklart ledsen och kände sig kränkt. Utifrån Josefins exempel kan det dras en parallell till strategianalysens maktbegrepp. Utseende kan ge status men det finns också en riskfaktor med att blottlägga sig själv genom att lägga ut bilder på sig själv. Genom att utelämnas sig själv på det sättet alstras också en förutsättning för att mobbning eller kränkande behandling ska kunna uppstå. Det skapas ett handlingsutrymme där en motpart ges möjlighet att gå till angrepp, vilket också inträffade i fallet med Josefins kompis.

Utfallet av historien blev däremot inte som man kunde tänkt sig att hon tog på sig en offerroll, utan utnyttjade istället sina möjligheter att förändra situationen.⁶⁹ Hon gick helt enkelt till motangrepp och började ifrågasätta inläggen. Därmed skapade hon nya regler för den uppkomna situationen till sin egen fördel och kränkningarna upphörde då motpartens handlingsutrymme minskade i förhållande till hennes egna. Enligt strategianalysen utnyttjade hon sin frihet genom att vägra bli offer och tog på så sätt sitt ansvar när hon vände spelet

⁶⁸ Erlandsson, Hans. *Barn, unga och Internet Allt med alla alltid*. 2006. s.47.

⁶⁹ Björk. 1999.

genom att inte agera på ett förutsägbart sätt, vilket skulle inneburit att hon gett efter och blivit passiv.⁷⁰

⁷⁰ Björk. 1999

6. Slutdiskussion

Inledningsvis skulle jag vilja sammanfatta mina resultat i relation till syfte och frågeställningar. Mitt syfte med uppsatsen handlar om att utröna vad som påverkar flickornas sätt att kommunicera genom digitala medier och hur deras strategier kan bidra till att de blir utsatta för e-mobbning.

Första frågeställningen, om vad som påverkar flickors i deras val av kommunikationssätt handlade främst om kompisarnas inverkan. Flickorna vill helt enkelt vara i den sociala kontext där deras kompisar vistas och olika digitala forum fungerar som naturliga mötesplatser för flickorna och deras vänner. Några av respondenterna framhåll vikten av att få bekräftelsebehovet tillfredsställt genom att lägga ut bilder för bedömning. Om flickors och pojkars behov skulle skilja sig åt, ansåg de flesta att man inte kunde dra några generella slutsatser utifrån kön. Någon hävdade dock att tjejer hade större behov och därför lättare för att prata om känslor.

Andra frågeställningen, hur flickorna själva uppfattade e-mobbning påverkades till stor del i den ena gruppen av en deltagares egna mobbningsupplevelser. Makten hos det skrivna ordet och dess sårande effekt konstateras dock i båda grupperna även om det är svårt att jämföra vilken typ av mobbning som är värst då det handlar om den utsattes upplevelser av mobbningen. Däremot hade de flesta erfarenhet av konflikter som trappats upp på nätet och alla var överens om att det var både typiskt och vanligt bland flickor. Meningarna gick isär angående anonymitetens inverkan på mobbning. Några tänkte i banor om att det inte skulle ha någon tillfredsställande effekt för den som mobbar. Däremot konstaterades att skillnaderna på traditionell mobbning och e-mobbning var att fysiskt våld bara kan förekomma i situationer ansikte mot ansikte och att förövaren endast kan vara anonym vid digital mobbning. Förutom då i vilket forum mobbningen utspelas.

I den tredje frågeställningen om vilka risker som föreligger för att bli utsatt för kränkningar och vilka strategier som används för att undvika obehagliga upplevelser diskuterades under alla tre frågeställningarna. För att starta med riskerna kan strävan efter att uppnå status ses som en risk. Flickorna menade att det var åtråvärt och eftersträvansvärt att försöka nå så hög status som möjligt. Risken ligger i att man lägger ut bilder och texter som vem som helst (om man inte skyddar sig genom exempelvis lösenord) kan se och läsa och då också kommentera. Även att försöka lösa konflikter via digitala medier kan ses som en risk då lätt kan trappas

upp och utvecklas till mobbningsituationer. Strategier som flickorna menade att man kunde använda sig av var att blocka den man inte ville ha kontakt med eller gå till motangrepp.

Många tankar har väckts under arbetets gång med att utforma den här uppsatsen. Den största utmaningen var när jag insåg svårigheten med att försöka jämföra olika upplevelser av mobbning. Alla människor har egna erfarenheter som ligger till grund för hur man tolkar saker. Människans komplexitet och det faktum att känslor spelar en avgörande roll för hur man uppfattar mobbning gör det omöjligt att försöka mäta vilken mobbning som är värst. Då det i grund och botten handlar om hur den som blivit utsatt uppfattar situationen. Ingen annan har den förmågan utom den som själv är inblandad. Forskning inom e-mobbning lyfter ofta fram det skrivna ordet som något svårare att hantera då det tenderar att bli grövre och mer sårande. Det är säkert så för många men långt ifrån alla. Jag skulle här vilja lyfta fram en röst som är av en helt annan åsikt. En tolvårig pojke från Dunkels forskningsprojekt känner så här inför jämförelsen mellan traditionell mobbning och e-mobbning. ”*Du förstår, det gör inte lika ont på internet. Fysiskt.*”⁷¹ Det var hans upplevelser av mobbningen, vilket man måste ta hänsyn till när man utvärderar skillnader i mobbning. Svårigheten ligger i att försöka jämföra vad som är värst då det som ovanstående exempel visar skiljer sig väsentligt åt. Man får istället lyfta flera aspekter av saken för att förstå konsekvenserna av mobbning oansett vilket forum den sker i.

Jag tror det finns en fara med att försöka särskilja mellan traditionell mobbning och e-mobbning i allt för hög grad. Digital mobbning är inget nytt fenomen utan den digitala världen kan ses som ett nytt forum där mobbning förekommer precis som överallt annars i vårt samhälle. Eriksson m.fl. lyfter fram en kritik mot mobbningsforskningen och menar att den är alldeles för snäv.⁷² Författarna kritiserar också att forskningen inriktar sig på endast två arenor, skolan och arbetsplatsen. Alltså mobbning finns i alla sociala sammanhang där människor interagerar med varandra, i stallet, i fotbollslaget för att nämna några exempel.

Skolan är precis som titeln till boken som Erikssons m.fl. författat nämligen just en arena för mobbning. Därför blir det nästan skrattretande när media lyfter fram frågan om vems ansvar det är när e-mobbning enligt olika studier visar sig i första hand försiggå på fritiden.⁷³ Istället borde vi lamslås av ett annat skrämmande resultat utifrån samma undersökning, att det är väldigt många barn som inte vågar berätta för någon vuxen för att de är rädda för att inte bli trodda eller att de ska straffas genom att inte få använda internet. Hur reagerar man på det?

⁷¹ Dunkels. 2009. s.74.

⁷² Eriksson, Björn m.fl. *Skola – en arena för mobbning*. 2002.

⁷³ Se exempelvis Slonje. 2008.

Dunkels menar att det finns en reproduktion i de råd som finns till föräldrar angående ungas nätanvändning.⁷⁴ Hon tycker att lösningen finns i att samtala med barnen. Även skolan har en viktig roll då det i första hand rör sig om ett pedagogiskt problem och i andra hand ett tekniskt.⁷⁵ Att ta tillvara på de möjligheter som internet erbjuder istället för att i rädsla för sin egen okunskap fly bort från dem. Det finns en annan viktig poäng med hennes resonemang och det innebär att ta till vara på elevernas energi och stärka deras självförtroende så att de på ett fruktbart sätt kan tillgodose det formella lärandet. Den digitala kommunikationen upplevs av merparten av barn och unga som något mycket positivt. Visst finns det även en mörk baksida med nätmobbning och pedofili, vilket självklart är fruktansvärt för de som drabbas men det är inga nya fenomen det sker istället på en annan plattform. För oss vuxna gäller det istället att hitta strategier till att hantera dessa situationer precis som barn och unga tvingats göra. Så att vi kan finnas där som stöd om de skulle råka ut för någon hemsk upplevelse.

6.1 Lärarens roll

”Alla som arbetar i skolan skall aktivt motverka trakasserier och förtryck av individer eller grupper och [...] läraren skall uppmärksamma och i samråd med övrig skolpersonal vidta nödvändiga åtgärder för att förebygga och motverka alla former av kränkande behandling,⁷⁶ Detta är alltså lärarens skyldighet och då gäller det att ha både bra människokännedom och bra pedagogiska verktyg att arbeta med för att få bukt med mobbningen. Kunskap om mobbning är också en viktig faktor för skapa en förståelse för fenomenet. I rollen som blivande lärare har jag förstått att lärarprofessionen inte bara handlar om att förmedla kunskap inom ramen för mina teoretiska ämnen. Den omfattar ett vitt spektra av olika åtaganden där etik ingår som en viktig del. Etik ska ligga som en grogrund och genomsyra undervisningen så att eleverna får ett naturligt förhållningssätt till etiska ställningstaganden. För läraren gäller det att skapa ett bra klassrumsklimat där alla elever ska kunna känna sig fria att yttra sig utan att bli kränkta. Betydelsefullt är att relationerna i klassen bygger på respekt i demokratisk anda. En klar fördel är om man som lärare kan skapa förtroende hos sina elever för att dels kunna upptäcka mobbning och dels kunna ha samtal om mobbning om den situationen skulle uppstå. Även om mobbning sker via digitala medier syns det ofta på den som är utsatt. Det gäller för läraren att vara observant och våga ställa frågan om hur någon mår. Mina resultat

⁷⁴ Dunkels. 2009. s.100.

⁷⁵ Ibid. s.96-100.

⁷⁶ Lärarförbundet. *Lärarens handbok*. 2004. s.14.

visade att det var vanligt bland flickor att fortsätta en konflikt som uppstått i skolan vidare genom digitala medier och det är en användbar kunskap. Också det faktum att flickor är duktiga på att dölja sin mobbning genom använda sig av olika gester och grimaser och att de är duktiga på att lära sig hur de ska uppföra sig för läraren är användbart för att genomskåda eventuella mobbningsförekomster.

Min förhoppning är att mitt perspektiv kan leda till fler intressanta undersökningar. Där man även kan vidga perspektivet så att det även omfattar pojkar. En jämförelse mellan könen skulle ge ytterligare bredd och fylla tomma luckor över hur e-mobbning kan hanteras av den vuxna världen och framförallt av skolan som ändå bär det yttersta ansvaret. Jag är väl medveten om att min c-uppsats inte kan ge några större kunskaper i proportion till tidigare forskning men den kan fungera som ett steg vidare i en förhoppningsvis ny inriktning. Där även mina frågor kan lyftas till en högre dimension och därmed bidra med ett litet strå till stacken.

Litteraturförteckning

- Björk, O, Gunilla. (1999) *Mobbning – en fråga om makt?* Lund: Studentlitteratur
- BRIS – rapporten 2009. <http://www.bris.se/?pageID=230> 2009-12-03
- Campell, Marilyn. Cyber bullying: An old problem in a new guise? Australian Journal of Guidance and Counselling, 2005.s.3. <http://eprints.qut.edu.au/1925/> 2009-11-28
- Dunkels, Elza. (2009) *Vad gör unga på nätet?* Kristianstad: Gleerups
- Enochsson, AnnBritt. (2007) *Internet-sökningens didaktik*. Stockholm: Liber
- Eriksson, Björn. Lindberg, Odd. Flygare, Erik. Daneback, Kristian (2002) *Skolan – en arena för mobbning*.
- Erlandsson, Hans. (2006) *Barn, unga och Internet Allt med alla alltid*. Finland: Copyright
- Esaisson, Peter. Gilljam, Mikael. Oscarsson, Henrik. Wängnerud, Lena. (2003) *Metodpraktikan*. Stockholm: Nordstedts Juridik AB
- Evenshaug, Oddbjörn, Hallen, Dag. (2001) *Barn och ungdomspsykologi*. Lund: Studentlitteratur
- Giddens, Anthony. (2007) *Sociologi*. Polen: Anthony Giddens och Studentlitteratur
- Höistad, Gunnar. (2002) *Mobbning och människovärde*. Stockholm: Gothia
- Jakobsson, Magdalena, Jägerung, Louise. (2008) ”Den virtuella verkligheten. En kvalitativ studie om e-mobbning.” C-uppsats.
- Kvale, Steinar. (1997) *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur
- Läraryrket. (2004) *Lärarens handbok*. Stockholm: Läraryrket
- Medierådet. *Ungar & Medier 2008*. <http://www.medieradet.se/Bestall--Ladda-ned/> 2009-12-09
- Näslundh, Carina. ”Mobilen och Internet – mobbningsredskap och livlina för tonåringar.” 2006. <http://kollakallan.skolverket.se/saker/natmobbing/Mobilen+och+internet/> 2009-11-30
- Olweus, Dan. (1986) *Mobbning Vad vet vi och vad kan vi göra*. Stockholm: Liber Utbildningsförlaget
- Qing, Li. *New bottle of old wine: A research of cyberbullying in schools*. 2005. <http://www.google.se/search?hl=sv&client=firefox-a&rls=org.mozilla%3Asv-SE%3Aofficial&hs=1d2&q=new+bottle+but+old+wine&btnG=S%C3%B6k&meta=&aq=f&oq=> 2009-11-22
- Slonje, Robert, Smith, Peter, K. *Cyberbullying: Another main type of bullying*. 2007. <http://www3.interscience.wiley.com/journal/119396531/abstract> 2009-12-02